

Paulina KOZŁOWSKA ¹

INSTYTUCJONALNE ASPEKTY WALKI Z PROCEDEREM HANDLU LUDŹMI W POLSCE

Słowa kluczowe: niewolnictwo, handel ludźmi, przestępstwo, zwalczanie, przeciwdziałanie, ofiara, pokrzywdzony, sprawca, Policja, Straż Graniczna, wojewoda

STRESZCZENIE

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie działań wybranych podmiotów administracji publicznej mających na celu zwalczanie handlu ludźmi w Polsce. Dla osiągnięcia celu artykułu Autor przybliżył zadania i rolę Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, Wojewody i Urzędu Wojewódzkiego, Urzędu ds. Cudzoziemców, Administracji samorządowej, Policji, Straży Granicznej, Prokuratury, a także Fundacji Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada”, Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę i Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych. Nie mniej ważne stało się przedstawienie podstawowych definicji pojęć istotnych z punktu widzenia podjętej problematyki.

Wstęp

Proceder handlu ludźmi uznawany jest za współczesną formę niewolnictwa i jedną z najcięższych zbrodni, która w wielu krajach objęta jest najsurowszymi sankcjami. Jego istota polega na wykorzystaniu osoby nawet za jego zgodą, przy wykorzystaniu różnorodnych metod i środków. Obecnie handel ludźmi, zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym, stanowi jedno z ważniejszych zagrożeń dla społeczeństw oraz organizacji państwowych. Ze względu na swoją wysoką dochodowość, międzynarodowy charakter, niskie ryzyko wykrycia sprawców oraz duże zainteresowanie usługami seksualnymi, handel ludźmi jest jedną

¹ Wydział Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej.

z najpoważniejszych form przestępczości zorganizowanej². Przepięstwo to występuje także w wymiarze jednostkowym, o mniejszym zasięgu i mającym miejsce głównie w strefach przygranicznych³. Handel ludźmi zagraża życiu i zdrowiu człowieka, pozbawia ludzi należnych im konstytucyjnych praw i swobód. Wykorzystaniu podlegają kobiety i mężczyźni, bez względu na wiek i w różnym stopniu, przy czym w szczególnie trudnej sytuacji znajdują się dzieci. Cele wykorzystania ofiar handlu ludźmi zależą od często zmieniającego się zapotrzebowania, a także od możliwości handlarzy⁴.

Zjawisko handlu ludźmi ulega ciągłym zmianom, których nasilenie zauważono w naszym kraju na początku lat 90. XX w.⁵. Wcześniej Polska była dla ofiar handlu ludźmi jedynie krajem pochodzenia, współcześnie jest również krajem tranzytowym i docelowym. Konieczne więc stało się podejmowanie i realizowanie nowych zadań, oraz rozwinięcie systemu instytucjonalnego nacelowanego na zwalczanie tego procederu⁶. Handel ludźmi z uwagi na swój ciężar gatunkowy, specyficzny sposób postępowania z ofiarami i świadkami, występowanie dużej złożoności procesu wykrywczego, jak i sposobów pozyskiwania materiału dowodowego, a także zorganizowany, często międzynarodowy charakter, wymaga podejmowania rozwiązań systemowych nastawionych na skuteczne jego rozpoznanie i eliminowanie⁷. Przypuszcza się, iż skuteczne przeciwdziałanie i walka z tym zjawiskiem wymaga udziału i współpracy wielu podmiotów należących do administracji publicznej. Artykuł ma na celu ukazanie działań wybranych podmiotów administracji publicznej w zwalczaniu handlu ludźmi w Polsce. W artykule wykorzystano badania własne.

² W. Bartusik, *Handel ludźmi jako zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski na początku XXI wieku*, [w:] K. Sawicki, *Handel ludźmi*, Szkoła Policji w Pile, Piła 2011, s. 8.

³ W tym przypadku sprawcami handlu ludźmi są małe gangi bądź pojedyncze osoby, pryp. autora.

⁴ R. Antonów, *Handel ludźmi. Kierunki, metody i rodzaje zniewolenia ofiar*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2014, s. 11.

⁵ M. Wiśniewski, *System instytucjonalnego podejścia do problemu handlu ludźmi*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011, s. 3.

⁶ I. Malinowska, *Mechanizmy działania sprawców handlu ludźmi*, [w:] P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Saffański (red.), *Handel ludźmi. Przestrzeń prawnokarna i kryminalistyczno-kryminologiczna*, Difin, Warszawa 2017, s. 162.

⁷ I. Malinowska, W. Szczepański, *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami w zwalczaniu handlu ludźmi*, „Obronność. Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej” 2013, nr 1 (5), s. 168.

Podstawowe pojęcia

Niewolnictwo – to stan zależności, w którym człowieka traktuje się jak przedmiot własności⁸.

Handel ludźmi – zgodnie z definicją zawartą w *Kodeksie Karnym*, oznacza „*werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem: przemocy lub groźby bezprawnej, uprowadzenia, podstęp, wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności, udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą – w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione wyżej*”⁹.

Ofiara, to osoba, która przez wystąpienie pewnej sytuacji doznała krzywd i szkód, została danym zdarzeniem pokrzywdzona. Ofiara przestępstwa to nic innego jak osoba pokrzywdzona tym przestępstwem¹⁰.

Chcąc zdefiniować **przestępczość zorganizowaną**, napotykamy istotną trudność, jaką jest brak takiej definicji. Dynamiczny charakter przestępczości zorganizowanej sprawia, że zmianie ulegają zarówno wybór, jak i hierarchia najważniejszych cech branych pod uwagę podczas definiowania tej formy przestępczości. Można natomiast znaleźć definicję **zorganizowanej grupy przestępczej**, którą, zgodnie z *Konwencją Narodów Zjednoczonych przeciwko przestępczości zorganizowanej*, jest: *posiadająca strukturę grupa składająca się z trzech lub więcej osób, istniejąca przez pewien czas oraz działająca w porozumieniu w celu popełnienia jednego lub więcej poważnych przestępstw określonych na podstawie tejże konwencji dla uzyskania, w sposób bezpośredni lub pośredni, korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej*¹¹.

Administracja publiczna – można wyróżnić trzy ujęcia administracji publicznej – ujęcie organizacyjne, materialne i formalne. W ujęciu organizacyjnym, administracja publiczna oznacza ogół podmiotów administracji (podmiotami admini-

⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553), s. 50.

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, op. cit., s. 46.

¹⁰ M. Kuć, *Wikymologia*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 14.

¹¹ W. Mądrzejewski, *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania*, Editions Spotkania, Warszawa 2015, s. 35–36.

stracji są organy administracji i inne podmioty, które wykonują określone funkcje z dziedziny administracji publicznej). W rozumieniu materialnym, administracja publiczna stanowi działalność państwa, za której przedmiot uznaje się sprawy administracyjne. Ujęcie formalne natomiast, uznaje administrację publiczną za całą działalność realizowaną przez podmioty administracji niezależnie od tego, czy ma ona charakter administracyjny czy też nie¹². Administracja publiczna swoją działalność prowadzi w różnych istotnych sferach życia społecznego, przez co znacznie wpływa na kreowanie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa publicznego¹³. Pojęcie „bezpieczeństwo publiczne” zawiera w sobie przede wszystkim ochronę ludności przed negatywnymi zdarzeniami, czy działaniami¹⁴. Jednym z przejawów działań administracji publicznej w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego jest realizacja zadań dotyczących przeciwdziałania handlowi ludźmi w Polsce.

Administracja państwowa i samorządowa w przeciwdziałaniu handlowi ludźmi

Analizę działań administracji publicznej w zakresie walki z procederem handlu ludźmi rozpoczynam od **Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA)**. MSWiA wchodzący w jego skład Departament Analiz i Polityki Migracyjnej,

¹² E. Ochendowski, *Prawo administracyjne. Część ogólna*, TNOiK, Toruń 2004, s. 21.

¹³ S. Pikulski, jako istotę bezpieczeństwa publicznego wskazuje, że jest ono największą wartością społeczną, która uwarunkowuje bezpieczeństwo życia, zdrowia obywateli oraz osób im najbliższych oraz gwarantujący ochronę posiadanego przez nich mienia. Samo pojęcie bezpieczeństwa publicznego definiuje jako *pożądamy stan rzeczy, który zapewnia sprawne i niezakłócone funkcjonowanie urzędzeń publicznych oraz bezpieczeństwo życia, zdrowia i mienia obywateli*. Jego zakłócenie może być spowodowane umyślnym lub nieumyślnym działaniem człowieka (posiadać znamiona przestępstwa bądź jedynie wykroczenia) lub może być niezależne od jego woli (działanie sił natury), S. Pikulski, *Podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa publicznego*, [w:] W. Bednarek, S. Pikulski (red.), *Prawne i administracyjne zagadnienia bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2000, s. 101. Bezpieczeństwo publiczne jest przede wszystkim zadaniem publicznym organów administracji ale również może stanowić kryterium prawne działania lub być kompetencją organu administracyjnego administracji samorządowej czy też państwowej, J. Boć, *O bezpieczeństwie wewnętrznym*, [w:] A. Chajbówicz, T. Kocowski (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne w działaniach terenowej administracji publicznej*, Kolonia Limited, Wrocław 2009, s. 19.

¹⁴ Ochrona ta jest traktowana jako najstarszy obszar aktywności administracji publicznej pełniącej rolę władzy wykonawczej w demokratycznym państwie B. Bonisławska, *Zadania administracji samorządowej w zakresie bezpieczeństwa lokalnego*, WSEI, Lublin 2012, s. 225.

który jest głównym koordynatorem polityki państwowej wobec handlu ludźmi. MSWiA jest odpowiedzialne za monitorowanie aktywności administracji publicznej w dziedzinie przeciwdziałania handlowi ludźmi. Jednym z przejawów tego jest działalność międzyresortowego **Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi**¹⁵. Wicedyrektor Departamentu jest przedstawicielem ministra właściwego ds. wewnętrznych i pełni funkcję sekretarza w tym Zespole. Departament zajmuje się obsługą merytoryczną i organizacyjno-techniczną tego Zespołu. W ramach Departamentu swoją działalność prowadzi utworzony w 2006 r. Wydział ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlu Ludźmi¹⁶.

Zadania Wydziału ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlu Ludźmi polegają na:

- obsłudze prac Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, a także Grupy Roboczej i grup eksperckich;
- prowadzeniu monitoringu prac dotyczących realizacji krajowych planów działań przeciwko handlowi ludźmi;
- przygotowaniu i opracowaniu krajowych planów działań; koordynowaniu procesu kompletowania analiz, informacji i danych statystycznych dotyczących zjawiska handlu ludźmi;
- podejmowaniu współpracy międzynarodowej w zakresie handlu ludźmi; nadzorowaniu realizacji zadań przez Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi;
- prowadzeniu portalu internetowego handelludzi.eu¹⁷.

Krajowe Centrum Konsultacyjno-Informacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCKI) powstało w 2009 roku, w zakresie realizacji Krajowego Planu Działań Przeciwno Handlowi Ludźmi, w ramach zadania publicznego. Celem, dla którego Centrum zostało utworzone, było podniesienie standardu pomocy świadczonej ofiarom handlu ludźmi. KCKI jest zadaniem publicznym, zlecanym i finansowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, skierowanym zarówno do polskich jak i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi¹⁸.

¹⁵ <https://www.mswia.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/przeciwdzialanie-handl/Przeciwdzialanie-handlowi-ludzi.html> [dostęp: 25.10.2018].

¹⁶ Zespół do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi w Departamencie Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Handel ludźmi w Polsce. Raport 2017*, MSWiA, Warszawa 2017, s. 20.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ *Handel ludźmi w Polsce. Ogólny obraz, prewencja, ściganie, ochrona i partnerstwo*, Armia Zbawienia, Warszawa 2016, s. 23–24. KCKI realizuje zadania polegające na: identyfikacji ofiar handlu ludźmi; prowadzeniu interwencji; poradnictwie prewencyjnym; udzielaniu

Wspomniany powyżej **Zespół ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi** utworzony został w 2004 roku i odgrywa rolę opiniodawczo-doradczego organu Prezesa Rady Ministrów. Działalność Zespołu polega na nadzorowaniu i monitorowaniu realizacji Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi¹⁹. Zespół składa się z: Przewodniczącego Zespołu, którego rolę pełni przedstawiciel ministra właściwego do spraw wewnętrznych w randze sekretarza lub podsekretarza stanu; Zastępcy Przewodniczącego Zespołu, którym jest zastępca Komendanta Głównego Policji; Sekretarza wybieranego spośród pracowników urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw wewnętrznych, a także przedstawicieli: podmiotów administracji rządowej, instytucji zapraszanych do udziału i organizacji pozarządowych²⁰. Z uwagi na fakt, iż do członków Zespołu należą przeważnie osoby zajmujące poważne stanowiska zawodowe, powołana została Grupa Robocza, która jest odpowiedzialna za stałe monitorowanie realizacji KPD oraz zapewnienie sprawnego i skutecznego przebiegu informacji pomiędzy zainteresowanymi podmiotami. W ramach Grupy Roboczej funkcjonują trzy grupy eksperckie usprawniające jej bieżącą działalność: grupa ds. wsparcia ofiar handlu ludźmi, grupa ds. problematyki handlu ludźmi i grupa ds. działań prewencyjnych. Zespół ds. Zwalczania i Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi realizuje zadania obejmujące: ocenę realizacji zadań zawartych w planach dotyczących zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi; opiniowaniu i przygotowywaniu propozycji działań ukierunkowanych na skuteczne zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi; prowadzeniu współpracy w zakresie handlu ludźmi z organami administracji rządowej i podległymi jej jednostkami organizacyjnymi, podmiotami samorządu terytorialnego, a także z organizacjami pozarządowymi²¹. Zespół to jedyny taki organ kolegialny w Polsce, który koordynuje działania zmierzające do skutecznego zwalczania handlu ludźmi.

Identyfikacją i monitorowaniem handlu ludźmi, jako jednym z jego rozlicznych zadań, zajmuje się **Urząd do Spraw Cudzoziemców**, który powstał w 2007 roku w miejsce Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców. W przypadku wstępnej identyfikacji potencjalnych ofiar handlu ludźmi wśród cudzoziemców ubiegających się o uzyskanie ochrony międzynarodowej w Polsce, istotną rolę odgrywa Urząd

konsultacji instytucjom i organizacjom; prowadzeniu specjalistycznego schroniska dla ofiar oraz telefonu zaufania, K. Liedel, *Transnarodowe aspekty bezpieczeństwa narodowego*, Difin, Warszawa 2011, s. 161.

¹⁹ K. Przybysławska (red.), *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w Polsce. Raport 2014/ I-VI 2015 r.*, Centrum Pomocy Prawnej Im. Haliny Nieć, Kraków 2015, s. 9.

²⁰ W. Mądrzejowski, *Przestępczość zorganizowana...*, op.cit., Warszawa 2015, s. 159.

²¹ K. Janoszka, *Dzieci jako ofiary handlu ludźmi*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2013, s. 95–96.

ds. Cudzoziemców²². W czasie prowadzonych postępowań dotyczących nadania statusu uchodźcy, pracownicy Urzędu mogą pozyskać informacje świadczące o tym, że cudzoziemiec padł ofiarą handlu ludźmi²³. W strukturze Urzędu można wyróżnić Departament Postępowań Uchodźczych, a w nim wskazanego nieetatowego koordynatora ds. handlu ludźmi, którego zadaniem jest m.in. monitorowanie prawidłowego obiegu informacji oraz podejmowanych działań w stosunku do cudzoziemców, będących potencjalnymi ofiarami handlu ludźmi w procedurze uchodźczej²⁴.

Wojewoda jako organ administracji rządowej, sprawuje władzę administracji ogólnej na obszarze województwa tzn. realizuje zadania i kompetencje kierowniczo-organizacyjne, kontrolno-nadzorcze oraz koordynacyjne za pomocą aparatu administracyjnego. Stanowi on niejako przedłużenie rządu na obszarze województwa²⁵. Aparatem pomocniczym wojewody jest **Urząd Wojewódzki**, w którym można wyróżnić m.in. następujące wydziały istotne dla problematyki handlu ludźmi: Wydział Spraw Obywatelskich, Spraw Cudzoziemców, Polityki Społecznej, Zdrowia oraz Biuro Wojewody. Biuro Wojewody zapewnia współpracę wojewody z samorządem terytorialnym, kościołami, a także z organizacjami pozarządowymi (łącznie z tymi, odpowiedzialnymi za przeciwdziałanie handlowi ludźmi). Wydział Spraw Obywatelskich realizuje zadania wojewody z działów administracji rządowej w tym spraw wewnętrznych związanych z ewidencją ludności, paszportów, dowodów osobistych, rejestracją stanu cywilnego, czy też zmianą imion i nazwisk. Jest to niezwykle ważne, z uwagi na częstą zmianę tożsamości ofiar przez sprawców handlu ludźmi oraz wykorzystania osób do zawierania małżeństw. Zadania Wydziału Spraw Cudzoziemców sprowadzają się do spraw dotyczących ruchu granicznego, cudzoziemców, obywatelstwa i pracy (zwłaszcza zezwoleń na pracę cudzoziemców, którzy bardzo często są ofiarami handlu ludźmi do pracy przymusowej). Wydział Polityki Społecznej dąży do realizacji zadań z zakresu zabezpieczenia społecznych i pracy, z kolei Wydział Zdrowia jest odpowiedzialny za sprawy ochrony zdrowia i organizacji opieki zdrowotnej²⁶. Wojewoda, pełniąc rolę przedstawiciela Rady Ministrów w terenie, odpowiada za realizację polityki Rady Ministrów w województwie. Zmiany wprowadzone do Ustawy o pomocy społecznej w 2010 roku umożliwiły odpowiednie stosowanie przepisów tej ustawy w przypadku wsparcia

²² <http://handelludzmi.eu/hl/struktura-instytucyjna/wspolpraca/649Urzad-do-Spraw-Cudzoziemcow.html> [dostęp: 25.10.2018].

²³ Zespół do Spraw Przeciwdziałania..., op.cit., s. 20.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Z. Leoński, *Zarys prawa administracyjnego*, LexisNexis, Warszawa 2009, s. 125.

²⁶ E. Zieliński, *Administracja rządowa i samorządowa w Polsce*, Wyższa Szkoła Administracyjno-Społeczna, Warszawa 2013, s. 207–208.

ofiar handlu ludźmi. Art. 22. pkt. 15 ww. ustawy, zobowiązał Wojewodę do *koordynowania, w ramach systemu pomocy społecznej, działań w zakresie zapobiegania handlowi ludźmi oraz wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi*²⁷. W ten sposób Wojewoda stał się częścią systemowego podejścia do przestępstwa handlu ludźmi, bez względu na fakt, iż niektóre świadczenia w ramach pomocy społecznej są udzielane ofiarom handlu ludźmi za pomocą ośrodków pomocy społecznej, miejskich i powiatowych ośrodków rodzinie i miejskich ośrodków pomocy społecznej. Konsekwencją nałożenia na Wojewodę zadań w tym zakresie było powołanie w Wydziałach Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich nieformalnej sieci konsultantów wojewódzkich ds. wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi, tworzonej przez wykwalifikowanych pracowników Urzędów Wojewódzkich. Ich działalność polega na utrzymywaniu kontaktu i współpracy z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej umiejscowionymi na obszarze danego województwa i innymi jednostkami odpowiedzialnymi za pomoc pokrzywdzonym handlem ludźmi²⁸. W Urzędach Wojewódzkich utworzono Wojewódzkie Zespoły ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi. Jak wynika z przeprowadzonych badań, powstanie Zespołów wynikało z potrzeby stworzenia odpowiednich warunków współpracy dla przedstawicieli administracji publicznej, organów ścigania i organizacji pozarządowych w zakresie zwalczania handlu ludźmi²⁹. Ich zadania sprowadzają się do koordynacji działań określonych instytucji i organizacji w regionie, umożliwiania i usprawniania podejmowania wspólnych działań oraz wymiany informacji i praktyk w ramach prewencji i wsparcia ofiar handlu ludźmi. Dany region indywidualnie ustala dokładny skład podmiotów biorących udział w posiedzeniach Zespołu, jednakże na ogół uczestniczą w nich przedstawiciele: urzędów wojewódzkich, inspekcji pracy, Policji, organizacji pozarządowych, urzędów pracy, prokuratur i Straży Granicznej³⁰.

Biorąc pod uwagę fakt, iż handel ludźmi nie występuje jedynie w wielkich metropoliach, ale także ma miejsce na terenach podmiejskich i wiejskich, to wśród działań jednostek samorządu terytorialnego i podległych im podmiotów wyróżnia się również te, związane z przeciwdziałaniem handlowi ludźmi. **Samorząd teryto-**

²⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593), s. 22.

²⁸ K. Janoszka, *Dzieci jako ofiary...*, s. 104.

²⁹ Badania własne, wywiad ekspercki z kpt. SG Robertem Mroczkiem, będącym koordynatorem Morskiego Oddziału Straży Granicznej ds. zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi oraz pełniącym rolę przewodniczącego Pomorskiego Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

³⁰ Zespół do Spraw Przeciwdziałania..., op.cit., s. 15.

rialny stanowi podstawową strukturę administracji publicznej w terenie³¹. **Samorząd gminny, samorząd powiatowy** oraz **samorząd wojewódzki** wykonują zadania z zakresu pomocy społecznej, polegające przede wszystkim na świadczeniu pomocy rzeczowej i finansowej, prowadzeniu różnorodnych usług, a także opracowywaniu programów, planów i sprawozdań. Samorząd terytorialny zapewnia środki na rzecz pomocy społecznej w swoich budżetach i wyspecjalizowane kadry do ich wykonywania³². Bardzo często władze lokalne jako pierwsze mają bezpośredni kontakt z ofiarą handlu ludźmi i jego sprawcą. Władze krajowe czy centralne nie mają tak dobrych możliwości dostrzeżenia pierwszych oznak handlu ludźmi jak podmioty lokalne, dlatego też to właśnie one mogą jako pierwsze uruchomić łańcuch pomocy i wsparcia dla pokrzywdzonych tym procederem. Działania podejmowane przez samorząd terytorialny w zakresie handlu ludźmi polegają na działalności prewencyjnej, realizowaniu czynności dotyczących wsparcia ofiar, oraz zadań zmierzających do zmniejszenia prawdopodobieństwa wykorzystania ludności na danym terenie³³.

Samorząd gminny, będąc najbliższej potrzebujących osób, ma najwięcej zobowiązań w ramach świadczenia pomocy społecznej³⁴. Zadania w tej dziedzinie są wykonywane przez służby społeczne znajdujące się w ośrodkach pomocy społecznej. Gminny OPS jest najbliższym obywatela i posiada największe możliwości świadczenia pomocy. Działania OPS mają na celu zaspokoić najważniejsze potrzeby życiowe osób, powrót do ich życiowego usamodzielnienia, integrację ich ze środowiskiem i przeciwdziałać powstawaniu trudnych sytuacji życiowych (co w przypadku pokrzywdzonych handlem ludźmi jest bardzo istotne). Dla lepszej ochrony porządku publicznego rada gminy może utworzyć straż gminną, która jest samorządową, umundurowaną formacją ochronną. Często zdarza się, że straż gminna jest pierwszym organem mającym styczność z ofiarą przestępstwa i jako pierwsza może rozpoznać znamiona przestępstwa handlu ludźmi oraz udzielić pokrzywdzonemu pomocy i wsparcia. Straż gminna realizuje funkcje: ochronną, porządkową, prewencyjną, profilaktyczną, informacyjną i społeczno-administracyjną³⁵. W realizacji swoich zadań straż gminna współdziała z Policją. Wspólnie, wraz z władzą lokalną

³¹ W. Kisiel, *Prawo samorządu terytorialnego w Polsce*, Lexis Nexis, Warszawa 2006, s. 32–33.

³² A. Kurzynowski, *Polityka społeczna*, SGH, Warszawa 2003, s. 246.

³³ Wytyczne dla gmin, *Poprawa lokalnych działań z zakresu przeciwdziałania handlowi ludźmi*, <http://www.c/wp-Municipalities-PL.pdf>, s. 3 [dostęp: 15.11.2018].

³⁴ I. Sierpowska, *Prawo socjalne dla pedagogów*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej TWP we Wrocławiu, Wrocław 2004, s. 142.

³⁵ *Zadania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego*, https://mswia.gov.pl/ftp/pdf/zadania_jst.pdf, s. 27 [dostęp: 17.11.2018].

realizują zadania mające m.in. na celu zwiększenie świadomości na temat handlu ludźmi m.in. przez prowadzenie szkoleń oraz włączanie się i organizowanie kampanii o handlu ludźmi na poziomie lokalnym³⁶. Władze lokalne we wszystkich aspektach swojej działalności współpracują z innymi organami administracji publicznej, organami ścigania, służbą zdrowia, organizacjami pozarządowymi, organizacjami sektora prywatnego, i innymi podmiotami lokalnymi³⁷.

Powiatowe służby, inspekcje i straże wykonują szereg zadań w zakresie zwalczania handlu ludźmi na obszarze powiatu, które polegają m.in. na: legitymowaniu podejrzanych osób; systematycznej kontroli miejsc z nasilonym zjawiskiem żebractwa; dokumentowaniu pozyskanych informacji dotyczących tego przestępstwa i przekazanie ich do służby kryminalnej; prowadzeniu edukacji poprzez organizację konferencji, wykładów dla uczniów i nauczycieli szkół na terenie powiatu. Wszystkie te działania wykonywane są we współpracy z Policją, strażą miejską, czy też z pracownikami powiatowych urzędów pracy³⁸. Na terenie powiatu swoją działalność prowadzi Komisja Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego realizująca zadania starosty w zakresie zwierzchnictwa nad powiatowymi służbami, strażami i inspekcjami oraz zadania z obszaru bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego. Komisja odgrywa rolę organu opiniodawczo-doradczego w dziedzinie bezpieczeństwa i porządku, ocenia zagrożenia na obszarze powiatu i opracowuje projekt powiatowego programu zapobiegania przestępczości oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego często uwzględniającego przestępstwo handlu ludźmi³⁹. Samorząd powiatu, podobnie jak samorząd gminny, odpowiada za zapewnienie pomocy społecznej. Zadania z tego zakresu realizowane są przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie lub Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, jednakże istotną rolę we wsparciu ofiar handlu ludźmi pełnią tu ośrodki interwencji kryzysowej. Udzielają one nieodpłatnej pomocy psychologicznej, prawnej, hotelowej i socjalnej

³⁶ Więcej na temat szkolenia na stronie internetowej: <http://mopssopot.pl/handel-ludźmi-szkolenie-dla-pracownikow-sopockiego-mops-u/> [dostęp: 17.11.2018].

³⁷ Wytyczne dla gmin, *Poprawa lokalnych działań z zakresu przeciwdziałania handlowi ludźmi*, <http://www.cbss.org/wp-Municipalities-PL.pdf>, s. 5 [dostęp: 17.11.2018].

³⁸ Na podstawie *Powiatowego Programu Zapobiegania Przestępczości oraz Porządku Publicznego i Bezpieczeństwa Obywateli na lata 2016–2019* Powiatu Pabianickiego, Powiatowy Program Zapobiegania Przestępczości oraz Porządku Publicznego i Bezpieczeństwa Obywateli na lata 2016–2019, http://rjs.itl.pl/pczk/images/M_images/program_na_lat_2016_2019.pdf, s. 5 [dostęp: 17.11.2018].

³⁹ S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2009, s. 190.

m.in. osobom, które doświadczyły wydarzeń mających charakter traumatyczny, w tym pokrzywdzonym handlem ludźmi⁴⁰.

Samorząd wojewódzki realizuje zadania publiczne o charakterze wojewódzkim w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność⁴¹. Zadania samorządu wojewódzkiego w zakresie pomocy społecznej obejmują m.in. organizowanie kształcenia oraz szkoleń kadr pomocy społecznej, inicjowanie nowych rozwiązań, ocenę zasobów pomocy społecznej, powoływanie i prowadzenie regionalnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i utworzenie regionalnego ośrodka polityki społecznej⁴². Zadania samorządowe w ramach pomocy społecznej realizuje marszałek województwa za pomocą regionalnego ośrodka polityki społecznej. Urząd Marszałkowski będący aparatem wykonawczym marszałka województwa wydaje certyfikat pracodawcy, istotny dla potencjalnych ofiar handlu ludźmi, które mogą zostać wykorzystane do pracy przymusowej. Certyfikat uprawniający do świadczenia pracy tymczasowej wydawany jest przez marszałka województwa. Marszałek województwa, za pomocą Wojewódzkich Urzędów Pracy prowadzi również rejestr i kontrolę agencji zatrudnienia⁴³.

Formacje i służby zwalczające zjawisko handlu ludźmi

Ważnym podmiotem w zakresie wykrywania i zapobiegania procederowi handlu ludźmi jest **Straż Graniczna** pełniąca istotną rolę w zwalczaniu handlu ludźmi w naszym kraju. Bardzo często funkcjonariusze Straży Granicznej jako pierwsi mają kontakt z pokrzywdzonymi tym przestępstwem i dokonują identyfikacji ofiar. Przeprowadzone badania wykazały, iż możliwości identyfikacyjne Straży Granicznej są jednak znacznie szersze. Ze względu na możliwość prowadzenia kontroli legalności pobytu i zatrudnienia cudzoziemców na terytorium państwa, Straż Graniczna pełni znaczącą rolę w obszarze walki z handlem ludźmi w odniesieniu do cudzoziemców⁴⁴. Jednym z kluczowych zadań Straży Granicznej jest rozpozna-

⁴⁰ M. Grewiński, A. Zasada-Chorab, *System pomocy społecznej w Polsce – wyzwania i kierunki*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, Toruń 2012, s. 54–55.

⁴¹ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. 1998 Nr 91 poz. 576), s. 2.

⁴² <https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/instytucje-pomocy-spoecznej/jednostki-organizacyjne/> [dostęp: 17.11.2018].

⁴³ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2017 r. poz. 1065, 1292, 1321, 1428, 1543), s. 46.

⁴⁴ Badania własne, wywiad ekspercki z kpt. SG Robertem Mrocziem, będącym koordynatorem Morskiego Oddziału Straży Granicznej ds. zwalczania i zapobiegania handlowi

wanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń, a także ściganie ich sprawców⁴⁵. Skutkiem zmian wprowadzonych do Ustawy o cudzoziemcach, jest dodanie do przestępstw wymienionych w Ustawie o Straży Granicznej przestępstwa handlu ludźmi. W wyniku tego Straż Graniczna uzyskała ustawowe umocowanie do zwalczania tego zjawiska. Warto przy tym zaznaczyć, iż przed przyjęciem przez sejm Ustawy o cudzoziemcach w grudniu 2013 roku, Straż Graniczna nie dysponowała uprawnieniami do prowadzenia postępowań w tym zakresie⁴⁶. Przyjęcie Ustawy o cudzoziemcach w maju 2014 roku dało Straży Granicznej legitymację do rozpoznawania, wykrywania i zapobiegania handlowi ludźmi i niewolnictwu oraz ścigania sprawców tego przestępstwa. W tym czasie wszedł również zespół norm regulujących sposób postępowania z ofiarą handlu ludźmi. Znormalizowano również instytucję tzw. czasu na zastanowienie, zgodnie z którą organy Straży Granicznej wręczają cudzoziemcom właściwe zaświadczenia stwierdzające domniemanie stania się ofiarą⁴⁷. Zadania Straży Granicznej w zwalczaniu handlu ludźmi sprowadzają się do głównie do dwóch czynności: rozpoznawczych – w tym np. sprawdzanie, czy pobyt osoby na terenie danego kraju jest zgodny z prawem, prowadzenie służby patrolowej na obszarach nadgranicznych; prewencyjnych – polegających np. na wymianie informacji z Policją i innymi instytucjami, organizacjami⁴⁸. Przeprowadzone badania wskazują, iż za koordynację i nadzorowanie działań realizowanych przez Oddziały Straży Granicznej w zakresie handlu ludźmi odpowiada utworzona w 2009 roku w Komendzie Głównej Straży Granicznej **Sekcja I ds. Nielegalnej Migracji i Handlu Ludźmi**⁴⁹. Poza tą komórką, w Komendzie Głównej Straży Granicznej i oddziałach Straży Granicznej działają **nieetatowi koordynatorzy i zastępcy koordynatorów do spraw zwalczania przestępstwa handlu ludźmi** (w liczbie trzynastu koordynatorów i piętnastu zastępców), którzy tak jak Sekcja, stanowią

ludźmi oraz pełniącym rolę przewodniczącego Pomorskiego Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

⁴⁵ Ustawa o Straży Granicznej z dnia 12 października 1990 r. (Dz.U. 1990 Nr 78 poz. 462), s. 2.

⁴⁶ M. Kluczyński, *Przeciwdziałanie procederom handlu ludźmi i przemytu migrantów w Polsce*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 11 (6), ABW 2014, s. 238.

⁴⁷ <https://www.strazgraniczwalczanie-przestepstwa-handlu-ludzmi-przez-Straz-Graniczna.html> [dostęp: 29.10.2018].

⁴⁸ B. Hołyst, *Wiktymologia*, Lexis Nexis, Warszawa 2011, s. 1039.

⁴⁹ Badania własne, wywiad ekspercki z kpt. SG Robertem Mroczkiem, będącym koordynatorem Morskiego Oddziału Straży Granicznej ds. zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi oraz pełniącym funkcję przewodniczącego Pomorskiego Wojewódzkiego Zespołu do spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

częścią pionu operacyjno-śledczego⁵⁰. Ich zadania sprowadzają się do działalności profilaktycznej oraz koordynacji działań pomiędzy jednostkami i komórkami organizacyjnymi Straży Granicznej, działań pomiędzy Strażą Graniczną a Policją oraz działań wynikających z krajowego *Programu wsparcia oraz ochrony ofiar/świadka handlu ludźmi*⁵¹. Dodatkowo, Komendant Główny Straży Granicznej mając na celu zwiększenie efektywności systemu koordynacji, decyzją nr 139 z dnia 18 czerwca 2008 roku, utworzył **Zespół do spraw stałego monitoringu oraz koordynacji działań Straży Granicznej**. Do podstawowych zadań zespołu należy: koordynowanie wykonywania przez Straż Graniczną przedsięwzięć ujętych w KPD, uczestniczenie w pracach Grupy Roboczej Zespołu do spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, bieżące monitorowanie i analizowanie przypadków pokrzywdzonych handlu ludźmi ujawnionych przez Straż Graniczną oraz współdziałanie z organami administracji państwowej i organizacjami pozarządowymi⁵². Straż Graniczna uczestniczy również w wykonywaniu Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi. Działania Straży Granicznej w KPD 2016–2018, zgodnie z przeprowadzonymi badaniami, będą oscylować w kierunku upowszechniania wiedzy na temat handlu ludźmi, zwiększaniu świadomości społecznej o tym zjawisku, podwyższania standardów działań i zachowań dotyczących wsparcia ofiar handlu ludźmi (przede wszystkim wobec małoletnich), poszukiwania i realizacji najlepszych praktyk w obszarze ścigania sprawców handlu ludźmi m.in. przez prowadzenie stałej współpracy ze wszystkimi podmiotami odpowiedzialnymi za ściganie tego przestępstwa, podnoszenia kwalifikacji podmiotów działających na rzecz wsparcia ofiar tego przestępstwa, a także pogłębiania wiedzy o tym zjawisku⁵³. Handel ludźmi związany jest z problematyką nielegalnej migracji, często kierowanej przez zorganizowane grupy przestępcze, które z uwagi na swój międzynarodowy charakter spowodowały, iż Straż Graniczna została jednym z najistotniejszych organów naszego państwa zobowiązanych do przeciwdziałania granicznej przestępczości zorganizowanej⁵⁴.

⁵⁰ K. Liedel, *Transnarodowe...*, op. cit., s. 160.

⁵¹ M. Wiśniewski, *System instytucjonalnego podejścia do problemu handlu ludźmi*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011, s. 9.

⁵² B. Hołyst, *Wiktymologia*, op. cit., s. 1040.

⁵³ Badania własne, wywiad ekspercki z kpt. SG Robertem Mroczkiem, będącym koordynatorem Morskiego Oddziału Straży Granicznej ds. zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi oraz pełniącym rolę przewodniczącego Pomorskiego Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

⁵⁴ D. Janik, K. Falandys, W. Janik, *Przemyt ludzi i nielegalna migracja*, [w:] P. Łobuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Saffjański, *Handel ludźmi. Przestrzeń prawnokarna i kryminalistyczno-kryminologiczna*, Difin, Warszawa 2017, s. 139.

Obok wyżej wymienionych wyżej instytucji, główną rolę w wykrywaniu i ściganiu przestępstwa handlu ludźmi odgrywa **Policja**. Policja pełni istotną rolę w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa i porządku publicznego. Przeznaczenie Policji sprowadza się bowiem do utrzymywania poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony ludności⁵⁵. Jednym z zadań realizowanym przez Policję jest zwalczanie handlu ludźmi. W tym celu, zgodnie z decyzją Komendanta Głównego Policji z dnia 22 stycznia 2014 roku utworzony został **Wydział do Walki z Handlem Ludźmi** umiejscowiony w Biurze Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji. Wydział jest komórką organizacyjną, która odpowiada za planowanie, koordynowanie i wspieranie realizacji działań w dziedzinie zwalczania przestępstwa handlu ludźmi, pornografii i pedofilii⁵⁶. Zadania Wydziału w omawianym zakresie polegają na: nadzorze, wsparciu, organizacji i koordynacji spraw prowadzonych przez jednostki Policji w obszarze handlu ludźmi i przestępstwu towarzyszących; kreowaniu metodyki zwalczania przestępstwa handlu ludźmi w oparciu o własne analizy i ustalenia oraz informacje zdobywane od innych komórek i jednostek Policji; prowadzeniu współpracy zgodnie z właściwościami Wydziału z organami sprawiedliwości, administracji publicznej i kontroli skarbowej, organizacjami społecznymi, pozarządowymi oraz instytucjami użyteczności publicznej; współpracy operacyjnej i śledczej z organami ścigania innych państw; uczestniczeniu w seminariach, konferencjach, szkoleniach prowadzonych na szczeblu krajowym i międzynarodowym dotyczących handlu ludźmi; wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz organizowaniu i braniu udziału w doskonaleniu zawodowym funkcjonariuszy Policji⁵⁷. Wydział nadzoruje i koordynuje prace koordynatorów w Wydziałach Prewencyjnych oraz Zespołów do Walki z Handlem Ludźmi utworzonych w 2007 r. na postawie Zarządzenia Komendanta Głównego Policji. **Zespoły do Walki z Handlem Ludźmi** wydzielono etatowo w Wydziałach Kryminalnych każdej z komend wojewódzkich i w Komendzie Stołecznej⁵⁸. Zespoły te odpowiedzialne są za wykonanie obowiązków ujętych w Algorytmie postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi. Oprócz tego, Zespoły mają za zadanie: rozpoznawać zdarzenia i zjawiska związane z handlem ludźmi, pornografią dziecięcą i pedofilią; współuczestniczyć w operacjach międzynarodowych dotyczących handlu ludźmi, pedofilii

⁵⁵ S. Pieprzny, *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 205.

⁵⁶ Zespół do Spraw Przeciwdziałania..., op. cit., s. 21.

⁵⁷ *Handel ludźmi w Polsce. Ogólny obraz, prewencja, ściganie, ochrona i partnerstwo*, op. cit., s. 16.

⁵⁸ M. Wiśniewski, *System instytucjonalnego...*, op. cit., s. 8.

i pornografii dziecięcej; prowadzić rozpoznanie na listach dyskusyjnych, forach internetowych, komunikatorach, czatach; systematycznie przeprowadzać kontrole w salonach masażu, agencjach towarzyskich i miejscach prostytucji przydrożnej; współpracować w ramach prewencji kryminalnej z podmiotami pozapolicyjnymi i lokalnymi samorządowymi; organizować szkolenia dla funkcjonariuszy znajdujących się w innych komendach wojewódzkich i w podległych im jednostkach⁵⁹. W marcu 2011 roku z polecenia Dyrektora Centralnego Biura Śledczego Policji Komendy Głównej Policji powołano **nieetatowych koordynatorów przeznaczonych do zwalczania procederu handlu ludźmi**. Nieetatowi koordynatorzy koordynują działania związane z prostytucją bądź innymi formami wykorzystania seksualnego, pracą i usługami, wyłudzeniami socjalnymi, żebractwem, zawieraniem fikcyjnych małżeństw, nielegalnym pobieraniu komórek, tkanek i narządów oraz niewolnictwem i pozostałymi formami wykorzystania, które naruszają godność człowieka⁶⁰.

Z przeprowadzonych badań wynika, iż Policja poza wykrywaniem przestępstwa handlu ludźmi ściganiem jego sprawców, prowadzi działalność w zakresie inicjowania i organizowania przedsięwzięć koncentrujących się na zapobieganiu handlowi ludźmi oraz współpracowaniu w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi. Policja prowadzi współpracę również z policjami z innych państw oraz organizacjami międzynarodowymi na podstawie przyjętych umów i porozumień międzynarodowych dotyczących handlu ludźmi⁶¹.

Na poziomie krajowym współpraca ta prowadzona jest przede wszystkim z:

- Strażą Graniczną, z którą wymiana informacji jest niezbędna dla zapobiegania, zwalczania i rozpoznawania przypadków handlu ludźmi;
- Prokuraturą, przez realizację poleceń wydawanych przez sąd i prokuraturę w trakcie postępowania karnego oraz nadzorowanie przez Prokuratora postępowania przygotowawczego, śledztwa i dochodzenia prowadzonego przez Policję;
- międzyresortowym Zespołem ds. Zwalczania Handlu ludźmi przez uczestnictwo w posiedzeniach Zespołu;
- instytucjami użyteczności publicznej;
- organizacjami pozarządowymi i społecznymi takimi jak Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych i Fundacja Przeciwno Handlowi

⁵⁹ W. Bartusik, *Handel ludźmi...*, s. 273.

⁶⁰ *Zwalczanie handlu ludźmi-struktury policyjne, zadania i aktualne działania*, Zakopane 2015, <http://www.kwp.radom.pl/fundusze/pliki/aktualnosci/6/1435653625.pdf>, s. 9 [dostęp: 26.10.2018].

⁶¹ Badania własne, wywiad ekspercki z podinsp. Maciejem Romanowskim – ekspertem Wydziału do Spraw Walki z Handlem Ludźmi Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji.

Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada”, przez np. udział w działaniach informacyjno-edukacyjnych o handlu ludźmi⁶².

Istotną rolę Policja pełni w realizacji *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi* – Program może zostać uruchomiony jedynie na wniosek odpowiedniego organu ścigania (Policji lub Straży Granicznej)⁶³.

Na poziomie międzynarodowym Policja w zakresie zwalczania handlu ludźmi prowadzi współpracę operacyjną i pozaoperacyjną. Współpraca operacyjna dotyczy przede wszystkim wymiany informacji przez System Informacji Schengen, Europejski Urząd Policji⁶⁴, Międzynarodową Organizację Policji Kryminalnych⁶⁵, sieć oficerów łącznikowych oraz bezpośredni dostęp do baz danych Policji. Współpraca z Interpolem w zakresie zwalczania handlu ludźmi ma charakter procesowy i operacyjny, przy czym dotyczy m.in. realizacji spraw i operacji międzynarodowych, stałej wymiany informacji kryminalnych, współpracy przy rozpoznawaniu sprawców i ofiar handlu ludźmi⁶⁶. Współpraca z Europolem natomiast, w obszarze zwalczania handlu ludźmi oparta jest na inicjowanych i koordynowanych operacjach międzynarodowych, koordynacji krajowych analitycznych plików roboczych należących do Europolu, przesyłaniu informacji do baz danych tej organizacji oraz wymianie informacji kryminalnych⁶⁷. Współpraca pozaoperacyjna polega na formułowaniu prawa unijnego, poznawaniu regulacji prawnych innych państw, zwiększaniu zaufania poprzez nawiązywanie kontaktów zawodowych i osobistych, a także na realizacji i wymianie szkoleń.

Podmiotem realizującym zadania w ramach ścigania przestępstw, a także stojącym na straży praworządności jest **Prokuratura**, składająca się z Prokuratora Generalnego, Prokuratora Krajowego, pozostałych zastępców Prokuratora Generalnego oraz prokuratorów powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury i prokuratorów Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Naczelnym organem prokuratury, którego urząd

⁶² I. Malinowska, W. Szczepański, *Współdziałanie policji...*, op. cit., s. 170–172.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ W skrócie – EUROPOL, przyp. autora.

⁶⁵ W skrócie – INTERPOL, przyp. autora.

⁶⁶ I. Gawłowicz, M. Wasilewska, *Międzynarodowa współpraca w walce z przestępczością (międzynarodowe trybunały karne, Interpol)*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004, s. 55.

⁶⁷ *Zwalczanie handlu ludźmi-struktury policyjne, zadania i aktualne działania*, Zakopane 2015, <http://www.kwp.radom.pl/fundusze/pliki/aktualnosci/6/1435653625.pdf>, s. 10 [dostęp: 26.10.2018].

sprawowany jest przez Ministra Sprawiedliwości jest Prokurator Generalny⁶⁸. Prokuraturze Krajowej podlegają Prokuratury regionalne, Prokuratury okręgowe oraz Prokuratury rejonowe. W strukturze Prokuratury Krajowej jednostką zajmującą się zwalczaniem i zapobieganiem handlowi ludźmi jest **Departament do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji**. Do głównych zadań Departamentu w zakresie handlu ludźmi należy m.in.: koordynowanie i prowadzenie nadzoru postępowań przygotowawczych w sprawach noszących znamiona przestępczości zorganizowanej; koordynowanie działań prokuratury oraz innych podmiotów państwowych w zakresie ścigania handlu ludźmi; uczestnictwo prokuratorów w postępowaniach sądowych; koordynowanie realizowanych w jednostkach postępowań przygotowawczych w sprawach dotyczących handlu ludźmi; gromadzenie i przetwarzanie informacji oraz materiałów związanych z tym procederem; prowadzenie współpracy międzynarodowej w ramach przygotowania strategii zwalczania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej i ścigania jej sprawców; współpracowanie w zakresie działań prokuratury z polskim przedstawicielem w EUROJUST i z reprezentantami innych organizacji międzynarodowych i ponadnarodowych, którzy działają w ramach ratyfikowanych przez nasz kraj umów międzynarodowych dotyczących zwalczania handlu ludźmi, a także kontrolowanie działań prokuratury w sprawach właściwych dla Departamentu⁶⁹. W ramach Departamentu swoją działalność prowadzi specjalny **prokurator-koordynator ds. handlu ludźmi**, który zobowiązany jest do prowadzenia nadzoru postępowań przygotowawczych dotyczących handlu ludźmi oraz koordynowania czynności prokuratury i innych organów państwowych w ramach ścigania przestępczości zorganizowanej i zwalczania procederu handlu ludźmi. Prokurator z ramienia Departamentu, będący przedstawicielem Prokuratora Generalnego, bierze udział w pracach Międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi oraz grup roboczych i eksperckich należących do tego Zespołu. Prokuratura Generalna, którą reprezentuje Przedstawiciel Departamentu stanowi krajowy punkt kontaktowy do spraw działań przeciwdziałających handlowi ludźmi Grupy Ekspertów do Działań

⁶⁸ Na mocy tej ustawy funkcja Ministra Sprawiedliwości została połączona z Prokuratorem Generalnym Prokuratura Generalna, która była niezależna od struktur rządowych przestała funkcjonować. Nastąpiło przeniesienie kompetencji Prokuratury Generalnej do Prokuratury Krajowej, Ustawa Prawo o prokuraturze z dnia 28 stycznia 2016 r. (Dz.U. 2016 poz. 177), s. 1.

⁶⁹ Dokładny zakres działań Departamentu ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji znajduje się na stronie Prokuratury Krajowej, <https://pk.gov.pl/departament-do-spraw-przestepczosci-zorganizowanej-i-korupcji-700departament-do-spraw-przestepczosci-zorganizowanej-i-korupcji-640.html> [dostęp: 7.12.2018].

Przeciwko Handlowi Ludźmi. Przedstawiciel uczestniczy w konferencjach organizowanych na szczeblu międzynarodowym, koncentrujących się wokół problematyki handlu ludźmi⁷⁰. Natomiast w czerwcu 2007 roku w prokuraturach apelacyjnych i wyznaczonych prokuraturach okręgowych powołano **prokuratorów-konsultantów ds. handlu ludźmi**, pozostających pod nadzorem służbowym Prokuratora Generalnego i pełniących rolę ekspertów w dziedzinie przestępstwa handlu ludźmi⁷¹. Do zadań prokuratorów-konsultantów należy nadzorowanie postępowań dotyczących przestępstwa handlu ludźmi realizowanych w podległych jednostkach prokuratury oraz rozwijanie współpracy prowadzonej pomiędzy Prokuraturą a Policją i Strażą Graniczną w obszarze ścigania handlu ludźmi i ochrony ofiar tego procederu⁷².

Organizacje pozarządowe przeciwdziałające handlowi ludźmi

W naszym kraju działalność prowadzi wiele organizacji pozarządowych, przy czym poszczególne z nich, swoją działalność koncentrują na przeciwdziałaniu handlowi ludźmi. Znaczna ich część, należy do Ogólnopolskiej Sieci Organizacji Pozarządowych Przeciwko Handlowi Ludźmi powstałej w lipcu 2014 roku, skupiającej w sobie organizacje wspierające zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi. Wśród członków Sieci znajduje się m.in. **Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada”**, **Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę** oraz **Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych**.

Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu jest pierwszą, niezależną i pozarządową interwencją przeciwko handlowi kobietami w Europie Środkowej i Wschodniej. Założenie polskiej **Fundacji Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada”**, stanowiącej część międzynarodowej sieci: „La Strada” Program Prewencji Handlu Kobietami z Europy Środkowej i Wschodniej, miało miejsce 28 lutego 1996 roku⁷³. Cele Fundacji „La Strada” sprowadzają się do zwalczania handlu ludźmi, niewolnictwa i pracy przymusowej, działań na rzecz respektowania praw człowieka oraz przeciwdziałania eksploatacji prostytutki i przestępstw przeciwko zdrowiu i wolności jednostki. Organizacja realizuje swoje cele przez: aktywne prowadzenie akcji prewencyjnej związanej z handlem ludźmi; prowadzenie telefonu zaufania; udzielanie wsparcia w reintegracji społecznej i zawodowej ofiar handlu

⁷⁰ A. Gimpel, S. Martyka, *Handel ludźmi w Polsce – zwalczanie i zapobieganie*, „Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego” 2014, nr 1, s. 31.

⁷¹ K. Janoszka, *Dzieci jako ofiary...*, s. 10.

⁷² Ibidem.

⁷³ Ibidem, s. 106.

ludźmi; wspieranie ofiar w nawiązywaniu kontaktu z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości; pomoc prawną; prowadzenie szkoleń oraz opracowywanie nieodpłatnie upowszechnianych opracowań i materiałów dla specjalistów i służb zwalczających proceder handlu ludźmi i zwiększanie świadomości społecznej poprzez przekazywanie informacji do opinii publicznej o problemach społecznych dotyczących handlu ludźmi⁷⁴. Zadania Fundacji „La Strada” opierają się na czterech grupach działań, a mianowicie: działalności profilaktycznej; informacji i lobbingu; eksperckim wsparciu dla profesjonalistów i instytucji prowadzących działalność na rzecz ofiar handlu ludźmi oraz wsparciu ofiar tego procederu. Przeprowadzone badania wykazały, iż Fundacja „La Strada” prowadzi działalność profilaktyczną od 20 lat, tzn. od roku 1995. Polega ona głównie na udzielaniu porad osobom udającym się za granicę kraju w celach zarobkowych, matrymonialnych itp., organizowaniu spotkań z młodzieżą, a także prezentacji działań Fundacji na imprezach masowych. Zgodnie z wypowiedzią Joanny Garnier, działania profilaktyczne powinny doprowadzić do tego, że dana osoba nigdy nie stanie się ofiarą handlu ludźmi, przy czym do końca nigdy nie wiadomo co się wydarzy⁷⁵. W przypadku działalności dotyczącej informacji i lobbingu, Fundacja „La Strada” organizuje kampanie informacyjne, prowadzi działalność edukacyjną, odpowiada za kontakty z mediami, informuje i uświadamia decydentów, proponuje nowe rozwiązania prawne i konsultuje zmiany w przepisach prawnych. W zakresie badań i analiz Fundacja zajmuje się monitorowaniem przeobrażeń zjawiska handlu ludźmi oraz przeprowadza badania poszczególnych jego elementów. W ramach wsparcia dla profesjonalistów i instytucji Fundacja udziela konsultacji, tworzy programy szkoleniowe, organizuje i przeprowadza szkolenia, tworzy programy seminariów i konferencji, a także prowadzi coaching profesjonalistów pracujących z grupami marginalizowanymi⁷⁶. Praca na rzecz ofiar handlu ludźmi odbywa się w czterech obszarach: odnalezienie i uwolnienie, interwencja kryzysowa, wsparcie na drodze prawnej oraz rehabilitacja i reintegracja. W ramach tych obszarów zadania realizowane przez Fundację dotyczą: identyfikacji ofiar tego przestępstwa, zagwarantowania im bezpiecznego schronienia, zaspokojenia najistotniejszych potrzeb ofiar, udzielania porad prawnych oraz wsparcia psychologicznego, medycznego jak i w nawiązywaniu kontaktu z organizacjami państwowymi

⁷⁴ Statut Fundacji „La Strada” – Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu, http://www.strada.org.pl/statut_fundacji_la_strada_2017.pdf, s. 2 [dostęp: 7.12.2018].

⁷⁵ Badania własne, wywiad ekspercki z Panią Joanną Garnier - założycielką Fundacji Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada”.

⁷⁶ <http://www.strada.org.pl/index.php/pl/la-strada-w-dzialaniu/dzialania> [dostęp: 8.12.2018].

i organizacją reintegracji⁷⁷. Organizacja ma bezpośredni kontakt z pokrzywdzonymi handlem ludźmi, a przy tym prowadzi powstałe w kwietniu 2009 roku Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi⁷⁸.

Handel ludźmi ściśle związany jest z problematyką zaginięć, dlatego też jedną z organizacji pozarządowych odgrywających szczególną rolę w przeciwdziałaniu temu procederowi odgrywa **Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych**. ITAKA jest jedyną taką organizacją pozarządową zajmującą się poszukiwaniem zaginionych oraz wspieraniem ich rodzin. Fundacja została założona 25 stycznia 1991 roku i jest instytucją pożytku publicznego⁷⁹. Celem Fundacji ITAKA jest nieść pomoc ludziom, którzy zostali dotknięci problemem zaginięcia, a przede wszystkim osobom zaginionym, ich rodzinom i bliskim, a także osobom zagrożonym zaginięciem włączając w to przypadki zaginięć związanych z porwaniami rodzicielskimi⁸⁰. Cel ten organizacja realizuje przez: zapobieganie zaginięciom osób będących w grupie zagrożonej; przekazywanie opinii publicznej informacji dotyczących problemów społecznych mogących doprowadzić do zaginięcia i wynikających z tego konsekwencji; działania na rzecz polepszenia sytuacji prawno-socjalnej bliskich osób zaginionych; prowadzenie poszukiwań osób zaginionych w kraju i zagranicą oraz udzielanie rodzinom takich osób pomocy i wsparcia w zakresie poszukiwań; poradnictwo obywatelskie; prowadzenie i organizowanie warsztatów, szkoleń i konferencji oraz opracowywanie materiałów dotyczących problematyki zaginięć; tworzenie grup wsparcia; prowadzenie Bazy Danych Osób Zaginionych i pomoc w rozpoznawaniu osób o nieokreślonej tożsamości; współpracę z instytucjami państwowymi, samorządowymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie udzielania pomocy osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej; współpracę z instytucjami i organizacjami działającymi za granicą zajmującymi się poszukiwaniem osób zaginionych; działania na rzecz wprowadzania rozwiązań prawnych i metod poszukiwań zaginionych w UE; współpracę z Policją także przez monitorowanie działań Policji w dziedzinie poszukiwań osób zaginionych; poradnictwo

⁷⁷ A. Gimpel, S. Martyka, *Handel ludźmi...*, s. 34–35.

⁷⁸ W skrócie – KCIK. KCIK jest zadaniem publicznym, zlecanym i finansowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, skierowanym zarówno do polskich jak i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi. Wśród zadań KCIK można wyróżnić: identyfikację ofiar procederu handlu ludźmi; interwencję; poradnictwo prewencyjne; udzielanie konsultacji instytucjom i organizacjom oraz prowadzenie specjalistycznego schroniska dla pokrzywdzonych, K. Liedel, *Transnarodowe...*, s. 161.

⁷⁹ I. Malinowska, J. Bryk, *Handel ludźmi i przestępstwa towarzyszące...*, s. 102.

⁸⁰ Status Fundacji ITAKA Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, <http://www.itaka.org.pl/wp-content/Statut-Fundacja-ITAKA-2015.pdf> [dostęp: 8.12.2018].

osobom rozdzielonym z rodzinami; prowadzenie telefonicznej linii wsparcia oraz wspieranie osób zaginionych i ich rodzin przez wykonywanie czynności prawnych⁸¹. Trzy główne obszary działań Fundacji ITAKA skupiają się na: poszukiwaniach osób zaginionych, profilaktyce zaginięć oraz udzielaniu wsparcia rodzinom i bliskim.

W zakresie przeciwdziałania handlowi dziećmi⁸² istotne znaczenie ma działalność założonej w 1991 roku przez Alinę Margolis-Edelman – **Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę**. Handel dziećmi wiąże się z krzywdzeniem dziecka, które doświadcza w ten sposób przemocy seksualnej, emocjonalnej i fizycznej ze strony sprawców. Organizacja ma na celu chronić dzieci przed krzywdzeniem i wykluczeniem społecznym, udzielać pomocy dzieciom, rodzicom jak i osobom znajdującym się w sytuacjach kryzysowych oraz wspierać wszelkie inicjatywy zmierzające do ochrony praw dzieci i zapobiegające wykluczeniu społecznemu. W swoich działaniach Fundacja dąży do całkowitego wyeliminowania problemu krzywdzenia oraz wykorzystywania komercyjnego⁸³ najmłodszych na terytorium naszego kraju⁸⁴. Fundacja udziela również wsparcia rodzicom tak, aby ich dzieci mogły otrzymać od nich jak najlepsze wychowanie i opiekę oraz niwelowanie skutków, jakie pociąga za sobą doświadczane przez dziecko różnego rodzaju przemocy. Konsekwencje ponoszone przez dziecko – ofiarę handlu wywołują bowiem poważne skutki fizyczne, behawioralne, psychiczne i emocjonalne⁸⁵. Swoje cele Fundacja realizuje m.in. przez orga-

⁸¹ Ibidem.

⁸² Handel dziećmi definiowany jest przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę jako *każde działanie lub transakcję, w wyniku którego dziecko przekazywane jest przez jakąkolwiek osobę lub grupę osób innej osobie lub grupie za wynagrodzeniem lub jakąkolwiek inną rekompensatą*, http://fdds.pl/baza_wiedzy/handel-dziecmi-ang-trafficking-in-children/ [dostęp: 8.12.2018].

⁸³ Komercyjne wykorzystanie seksualne nieletnich nazywane jest także dziecięcą prostytutką bądź prostytutką małoletnich. Według definicji zawartej w Konwencji Rady Europy o ochronie przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, prostytutką dziecięcą – to *wykorzystanie dziecka do czynności seksualnych w zamian za przekazanie lub obietnicę jakiejś formy wynagrodzenia dziecku lub osobie pośredniczącej*. Do komercyjnego wykorzystania dzieci zalicza się prostytutki, pornografię, turystykę seksualną a także handel dziećmi, J. Włodarczyk, M. Hamela, *Komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci i młodzieży. Raport z badań*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2011, s. 4.

⁸⁴ K. Janoszka, *Dzieci jako ofiary...*, s. 105.

⁸⁵ Handel dziećmi oprócz stosowania różnych form przemocy wiąże się również ze zmuszaniem dziecka do spożywania alkoholu, środków psychoaktywnych oraz narażeniem go na różne choroby. Dzieci – ofiary handlu dziećmi mogą mieć zaburzony obraz siebie, relacji międzyludzkich oraz świata, S. Romańczak (red.), *Problem handel dziećmi w Polsce i na świecie. Charakterystyka zjawiska i regulacje prawne*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2011, s. 18.

nizowanie interwencji i świadczenie pomocy psychologicznej, socjalnej, medycznej i prawnej; wsparcie i edukowanie profesjonalistów udzielających pomocy prawnej, medycznej, psychologicznej i socjalnej dzieciom, rodzinom i osobom znajdujących się w sytuacji kryzysowej; rozprzestrzenianie wiedzy dotyczącej przeciwdziałania szkodzie dzieci i ochronie ich praw oraz promowanie postaw obywatelskiej odpowiedzialności i aktywności w tym zakresie⁸⁶.

Zakończenie

Przeprowadzone badania oraz analiza zadań i roli poszczególnych podmiotów pozwoliły na ukazanie działań wybranych podmiotów administracji publicznej w zwalczaniu handlu ludźmi w naszym kraju. Przedstawione podmioty zaangażowane w przeciwdziałanie handlowi ludźmi realizują szereg zadań w tym zakresie. Zadania te, dotyczą działalności profilaktycznej, szkoleniowej, wsparcia i ochrony pokrzywdzonych handlem ludźmi, a także ścigania sprawców tego przestępstwa. Podejmowane działania wykonywane są przy użyciu różnorodnych sił i środków znajdujących się w strukturze administracji publicznej. Dodatkowym usprawnieniem działań poszczególnych jednostek jest współpraca prowadzona między organami ścigania, organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi oraz organizacjami międzynarodowymi, a więc odbywająca się na poziomie krajowym i międzynarodowym. Można również stwierdzić, iż zwalczanie procederu handlu ludźmi w kraju ma miejsce już od najniższego szczebla administracji publicznej – gminy, aż do władzy centralnej i krajowej. Ma to istotne znaczenie dla jak najwcześniejszego reagowania na przypadki handlu ludźmi, podjęcia odpowiednich działań zmierzających do jego niwelacji oraz uruchomienia łańcucha pomocy i wsparcia dla ofiar. Problemy w całkowitym wyeliminowaniu handlu ludźmi związane są z pojawianiem się coraz nowszych form ich wykorzystania, występowaniem trudności w wykryciu i rozpoznaniu tego przestępstwa, oraz posiadaniem przez niego skomplikowanej struktury. Ze względu na to, iż proceder ten stanowi zagrożenie dla praw człowieka i podstawowych wolności demokratycznych, to jego zwalczanie leży w interesie ogólnym.

⁸⁶ Statut Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, <http://fdds.pl/o-nas/statut/> [dostęp: 8.12.2018].

Bibliografia

- Antonów R., *Handel ludźmi. Kierunki, metody i rodzaje zniewolenia ofiar*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2014.
- Bartusik W., *Handel ludźmi jako zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski na początku XXI wieku*, [w:] Sawicki K., *Handel ludźmi*, Szkoła Policji w Pile, Piła 2011.
- Boć J., *O bezpieczeństwie wewnętrznym*, [w:] A. Chajbowicz, T. Kocowski (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne w działaniach terenowej administracji publicznej*, Kolonia Limited, Wrocław 2009.
- Boniśławska B., *Zadania administracji samorządowej w zakresie bezpieczeństwa lokalnego*, WSEI, Lublin 2012.
- Gawłowicz I., Wasilewska M., *Międzynarodowa współpraca w walce z przestępczością (międzynarodowe trybunały karne, Interpol)*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004.
- Gimpel A., Martyka S., *Handel ludźmi w Polsce – zwalczanie i zapobieganie*, „Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego” 2014, nr 1.
- Grewiński M., Zasada-Chorab A., *System pomocy społecznej w Polsce – wyzwania i kierunki*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, Toruń 2012.
- Handel ludźmi w Polsce. Ogólny obraz, prewencja, ściganie, ochrona i partnerstwo*, Armia Zbawienia, Warszawa 2016.
- Hołyst B., *Wiktymologia*, Lexis Nexis, Warszawa 2011.
- Janik D., Falandys K., Janik W., *Przemyt ludzi i nielegalna migracja*, [w:] Łobuz P., Malinowska I., Michalski M., Safjański T., *Handel ludźmi. Przestrzeń prawnokarna i kryminalistyczno-kryminologiczna*, Difin, Warszawa 2017.
- Janosza K., *Dzieci jako ofiary handlu ludźmi*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2013.
- Kisiel W., *Prawo samorządu terytorialnego w Polsce*, Lexis Nexis, Warszawa 2006.
- Kluczyński M., *Przeciwdziałanie procederom handlu ludźmi i przemytu migrantów w Polsce*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 11 (6).
- Kuć M., *Wiktymologia*, C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Kurzynowski A., *Polityka społeczna*, SGH, Warszawa 2003.
- Leoński Z., *Zarys prawa administracyjnego*, LexisNexis, Warszawa 2009.
- Liedel K., *Transnarodowe aspekty bezpieczeństwa narodowego*, Difin, Warszawa 2011.
- Malinowska I., *Mechanizmy działania sprawców handlu ludźmi*, [w:] Łabuz P., Malinowska I., Michalski M., Safjański T. (red.), *Handel ludźmi. Przestrzeń prawnokarna i kryminalistyczno-kryminologiczna*, Difin, Warszawa 2017.
- Malinowska I., Szczepański W., *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami w zwalczaniu handlu ludźmi*, „Obronność. Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej” 2013, nr 1 (5).
- Mądrzejowski W., *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania*, Editions Spotkania, Warszawa 2015.

- Ochendowski E., *Prawo administracyjne. Część ogólna*, TNOiK, Toruń 2004.
- Pieprzny S., *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Pikulski S., *Podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa publicznego*, [w:] Bednarek W., Pikulski S. (red.), *Prawne i administracyjne zagadnienia bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2000.
- Przybyławska K. (red.), *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w Polsce. Raport 2014/ I-VI 2015 r.*, Centrum Pomocy Prawnej Im. Haliny Nieć, Kraków 2015.
- Romańczak S. (red.), *Problem handel dziećmi w Polsce i na świecie. Charakterystyka zjawiska i regulacje prawne*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2011.
- Sierpowska I., *Prawo socjalne dla pedagogów*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej TWP we Wrocławiu, Wrocław 2004.
- Sulowski S., Brzeziński M. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2009.
- Wiśniewski M., *System instytucjonalnego podejścia do problemu handlu ludźmi*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011.
- Włodarczyk J., Hamela M., *Komersyjne wykorzystywanie seksualne dzieci i młodzieży. Raport z badań*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2011.
- Zespół do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi w Departamencie Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Handel ludźmi w Polsce. Raport 2017*, MSWiA, Warszawa 2017.
- Zieliński E., *Administracja rządowa i samorządowa w Polsce*, Wyższa Szkoła Administracyjno-Społeczna, Warszawa 2013.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593).
- Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 1990 Nr 78 poz. 462).
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. 1998 Nr 91 poz. 576).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553).

Strony internetowe

- http://fdds.pl/baza_wiedzy/handel-dziecmi-ang-trafficking-in-children/
- <http://handelludzmi.eu/hl/struktura-instytucjona/wspolpraca/649Urzad-do-Spraw-Cudzoziemcow.html>
- <http://mopssopot.pl/handel-ludzmi-szkolenie-dla-pracownikow-sopockiego-mops-u>
- http://rjs.itl.pl/pczk/images/M_images/program_na_lat_2016_2019.pdf
- <http://www.cbss.org/wp-Municipalities-PL.pdf>
- <http://www.itaka.org.pl/wp-content/Statut-Fundacja-ITAKA-2015.pdf>
- http://www.strada.org.pl/statut_fundacji_la_strada_2017.pdf
- <http://www.strada.org.pl/index.php/pl/la-strada-w-dzialaniu/dzialania>
- https://mswia.gov.pl/ftp/pdf/zadania_jst.pdf

<https://pk.gov.pl/departament-do-spraw-przestepczosci-zorganizowanej-i-korupcji-700departament-do-spraw-przestepczosci-zorganizowanej-i-korupcji-640.html>

<https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/instytucje-pomocy-spoecznej/jednostki-organizacyjne/>

<https://www.mswia.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/przeciwdzialanie-handl/Przeciwdzialanie-handlowi-ludzmi.html>

<https://www.strazgranicZwalczanie-przestepstwa-handlu-ludzmi-przez-Straz-Graniczna.html>

INSTITUTIONAL ASPECTS OF FIGHT AGAINST TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS IN POLAND

Keywords: *slavery, trafficking in human beings, crime, combating, counteracting, victim, perpetrator, Police, Border Guard, voivode*

SUMMARY

The purpose of this article is to show the activities of selected public administration entities in the fight against human trafficking in Poland. To achieve the purpose of the article, the author presented the tasks and role: The Ministry of Internal Affairs and Administration, Team for Combating and Preventing Human Trafficking, Office for Foreigners, Province Governor and Provincial Office, Local Government, Police, Border Guards. Prosecutor's Office, Foundation Against Human Trafficking and Slavery „La Strada”, ITAKA Foundation – Center for Missing People and The Children's Strength Foundation. The article also presents the most important definitions of terms pertain human trafficking.